

*Кузнецова І. В.,**доцент кафедри «Іноземна мова та переклад»**Національного університету «Запорізька політехніка»*

МОВА АНГЛОМОВНОЇ НАУКОВОЇ АНОТАЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена мові англomовній науковій анотації, структура та мовні особливості якої мають суттєве значення у сучасній науці. Розглядаються типові лексико-граматичні конструкції англomовних анотацій, зокрема, синтаксичні конструкції, які часто використовуються у цьому жанрі. Підкреслюється, що анотація має відповідати всім вимогам наукового стилю, включаючи ясність, точність і нейтральність мови. Описано та проілюстровано прикладами синтаксичні конструкції, які доречно використовувати на різних етапах написання анотації до наукової роботи. Визначено основні вимоги до написання анотації, а також лексичні та граматичні особливості, які слід враховувати при створенні змістової частини. З'ясовано, що хронологія викладу матеріалу в анотації відтворює структуру самого наукового дослідження. Важливим є також уникнення помилкових псевдоінтернаціоналізмів та надмірних фраз, що ускладнюють сприйняття тексту.

Стаття також акцентує увагу на значенні пасивних конструкцій, які сприяють деперсоналізації дискурсу, та на необхідності дотримання логічної послідовності при викладі матеріалу. Це дозволяє читачу легко орієнтуватися у змісті анотації та прийняти рішення щодо ознайомлення з повним текстом наукової роботи. Проаналізовано практичні способи передачі фактичного матеріалу та суб'єктивних суджень, що базуються на емоційно-нейтральній лексиці, при цьому виявлено наявність як негативних, так і позитивних конотацій. Розглянуто граматичні часи англійської мови, які найчастіше використовуються для написання анотацій, та обґрунтовано доцільність їх використання відповідно до мети, яку переслідує автор. Подано перелік універсальних синтаксичних конструкцій, які доречно використовувати для початку нової думки. Особливо висвітлено питання адекватності перекладу та важливості передачі смислового навантаження, вкладеного автором у роботу. Таким чином, дотримання правил академічного письма та знання лексичних особливостей англійської мови є ключем до успішного створення анотацій, що сприятиме підвищенню якості українських наукових публікацій на міжнародному рівні.

На основі зазначеного сформульовано висновки та окреслено перспективи подальших наукових досліджень.

Ключові слова: анотація, академічне письмо, структура, мовні особливості, переклад.

Постановка проблеми. Написання англomовних анотацій до наукових статей залишається актуальною та водночас складною задачею для українських науковців. Лаконичні та аналітичні висловлювання вимагають ретельного дотримання синтаксично-стилістичної структури, що створює певні труднощі при перекладі на англійську мову. Як показує практика, що без базових знань граматики англійської мови, не кажучи вже про тонкощі академічного стилю, важко правильно сформулювати та інтерпретувати мовні елементи.

У сучасних умовах інтеграції української наукової спільноти у світовий науковий простір значення англomовної анотації набуває особливої прагматичної важливості. Анотація стає інструментом, за допомогою якого читач вирішує, чи варто детальніше ознайомлюватися з усім текстом статті. Вона також дає можливість іноземним фахівцям отримати уявлення про дослідження, які можуть бути релевантними для їхньої галузі. Тому анотація повинна містити чітке формулювання мети дослідження, основних результатів та індукційних висновків.

Дослідження в галузі наукової анотації показують, що ефективний пошук інформації за ключовими словами і анотаціями можливий лише за умови, якщо «тези надійно зашифрують ключові слова». У навчальний процес активно впроваджується дисципліна «Академічне письмо», що має на меті допомогти студентам та молодим науковцям опанувати навички роботи з граматичними та локуційними моделями висловлювань. Це важливий крок до підвищення якості написання наукових текстів англійською мовою.

У цьому контексті особливе значення набуває анотація, яка слугує стислим резюме або преамбулою, що допомагає читачу оцінити доцільність подальшого ознайомлення з науковим матеріалом. Вона виконує роль своєрідної «візитівки», представляючи основні результати дослідження у змістовній частині. Анотація як жанр англomовного академічного дискурсу привертає значну увагу як вітчизняних, так і закордонних дослідників. По-перше, вона має специфічні лексичні та граматичні характеристики. По-друге, є загальноприйнятою вимога щодо наявності анотації до наукової роботи, складеної як мінімум двома мовами, причому англійська мова значно переважає інші. На сучасному етапі розвитку лінгвістики саме англійська мова стала універсальним комунікаційним базисом, на якому ґрунтується цілеспрямована комунікативна взаємодія. Стратегії, тактики та мовні засоби їхнього вираження мають специфічний характер і реалізуються через цілісну систему мовних одиниць, зокрема засобів текстуального та інтерперсонального метадискурсу.

Окремі аспекти жанрології академічного дискурсу та результати дослідження цієї тематики висвітлені в роботах таких науковців, як А. Ананьїна, Т. Анісімова, Г. Істоміна, Т. Маслова, В. Максимчук, Т. Полякова, О. Тимошенко, О. Шишмоліна, Т. Яхонтова, G. Blake, R. W. Bly, K. Nyland, D. Tannen, A. Weideman. Проте ці праці не завжди повною мірою охоплюють універсальні синтаксичні конструкції, що застосовуються при написанні анотацій. Більшість досліджень зосереджуються на статтях із певною тематикою, залишаючи поза увагою перекладацькі аспекти, що є важливими для якісного створення анотацій.

У зв'язку з цим, **метою статті** є аналіз типових способів лінгвістичного оформлення англomовних анотацій з ураху-

ванням їхніх лексико-граматичних особливостей та перекладацьких викликів. Важливо також дослідити, які синтаксичні конструкції є найбільш вживаними у цьому жанрі, а також розглянути особливості їх застосування у перекладі, щоб забезпечити точність і відповідність оригінальному тексту. Розгляд цих питань сприятиме покращенню якості анотацій, що особливо важливо в умовах зростаючої глобалізації наукового дискурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Анотація є важливим елементом наукової роботи, яка стисло і лаконічно відображає зміст дослідження, основні ідеї та висновки. Вона виконує функцію короткого викладу, що дозволяє читачам швидко ознайомитися з головною суттю роботи, не вдаючись у деталі. В англомовних наукових публікаціях анотація відіграє особливо важливу роль, оскільки вона є першою частиною, з якою ознайомлюється міжнародна наукова спільнота. Тому вимоги до мови та структури англомовної анотації є дуже високими. Згідно з визначенням, наведеним у ДСТУ 2394-94, анотація – це «стислий коментар або пояснення щодо документа чи його змісту, а іноді навіть його короткий опис, що додається, як правило, у вигляді примітки після бібліографічного опису документа». Однак більш точним є визначення, запропоноване у термінологічному словнику з бібліографознавства та соціальної інформатики, де анотація визначається як коротка характеристика документа з точки зору його змісту, призначення, форми та інших особливостей. Вона містить узагальнену характеристику первинного документа, не переказуючи його змісту, на відміну від реферату. Анотація розкриває тематику твору, його аудиторію, а також інші ознаки, що можуть зацікавити користувачів.

Більш специфічний підхід до визначення анотації викладено у роботах Г. Блейка [1] та Р. Блая [2]. Вони розглядають анотацію як коротке резюме наукової статті, тез, матеріалів конференції або іншого ґрунтовного аналізу певної теми, призначене для того, щоб допомогти читачеві швидко зрозуміти основну мету роботи. Анотації класифікують за різними ознаками, такими як функціональне призначення, обсяг і глибина скорочення або форма подання. Однак, наявні дослідження показують, що єдина конвенційна класифікація анотацій відсутня. Наприклад, у наукових колах розрізняють анотації довідкового, реферативного, критичного, описового, рекомендаційного типів. Інший підхід до класифікації поділяє анотації на загальні, що дають стисло характеристику всього документа, та спеціалізовані, які акцентують увагу на певних частинах дослідження.

Як і будь-який «архітектурний» елемент, анотація має свою композиційну структуру та чітку послідовність викладу, недотримання яких може негативно вплинути на сприйняття короткого опису наукового матеріалу. Мова англомовної анотації повинна бути зрозумілою, точною та нейтральною. Використання спеціалізованої наукової термінології є необхідним, однак слід уникати надмірно складних конструкцій та довгих речень, які можуть ускладнити сприйняття тексту. Метою анотації є забезпечення читача необхідною інформацією у максимально зручній для сприйняття формі.

Мовні кліше, які найчастіше використовуються авторами, також мають значення для забезпечення ясності та точності анотації. Усі твердження в анотації мають бути сформульовані чітко і без двозначностей. Кожне слово повинно виконувати певну функцію, допомагаючи передати суть дослідження.

Наприклад, *актуальність наукового дослідження – background* передається за допомогою таких словосполучень, як *develops on..., provides on..., offers a solution to..., demonstrates the feasibility of..., serves as an introduction to...* тощо. *Мету роботи – objectives* краще передати такими мовними кліше, як *the main purpose of the article is..., our aim with this paper was..., the aim of the article is...* тощо.

У анотації не слід давати загальних фраз або широких узагальнень. Усі тези повинні бути конкретними і відповідати основним висновкам дослідження, наприклад, описуючи *методи роботи – methods* треба застосовувати такі кліше, як *a new approach was used..., these experiments were carried out to find out..., the optimized condition was obtained from...* тощо. *Практичне й теоретичне значення отриманих результатів – final conclusions* передавати за допомогою таких кліше, як *the findings are of direct practical relevance..., in conclusion, it is evident that this study has shown ...* тощо.

Так як мова анотації повинна бути нейтральною, без оціночних суджень або особистих висновків. Усі твердження мають базуватися на результатах дослідження. Описуючи *результати дослідження – results* краще використовувати такі вирази, як *it has been found that..., the results thus obtained are compatible with...;* а *висновки – conclusions – in conclusion..., this paper has clearly shown that...* тощо. В заключній частині анотації для логічного завершення роботи використовуються наступні словосполучення – *to conclude, to make (draw, reach) a conclusion, to come to a conclusion that, it is concluded that, to lead to a conclusion, it may be noted that, thus, therefore, consequently.*

Англомовна анотація повинна мати логічну структуру, де послідовно викладаються цілі дослідження, методи, основні результати та висновки. Це дозволяє читачеві легко орієнтуватися в тексті та знаходити необхідну інформацію. Таким чином, хронологія викладу матеріалу в анотації фактично відображає структуру наукової роботи, але не повинна бути ідентичною до її вступної частини. Кожне наступне твердження в анотації має опосередковано відображати аспекти, пов'язані з метою, методами та висновками дослідження. Такий підхід дозволяє читачу швидко зорієнтуватися в основних аспектах і тематиці роботи, а також самостійно відповісти на запитання: «Який предмет пропонується до дослідження?»

Зазвичай синтаксичні конструкції в анотаціях використовуються в часах *Present Simple* або *Past Simple*. Використання минулого часу актуальне для опису спостережень, даних та результатів досліджень, проведених за допомогою сучасних методик. У свою чергу, *Present Simple* застосовується у більшості випадків, оскільки він відображає загальновідомі факти, підтвердження чи спростування гіпотез автора, а також пояснює зміст дослідження. *The practical stability of differential inclusions with multivalued impulse impact is studied. – Вивчається практична стійкість диференціальних включень із багатозначними імпульсними впливами.*

Таким чином, можна визначити, що для опису тем або предметів дослідження доцільніше застосовувати *Present Simple Active*, а у випадках, коли потрібно підкреслити завершеність дії, варто використовувати *Present Perfect Passive*. *Past Simple Active* і *Past Simple Passive* використовуються для опису експериментальної частини роботи. *This paper offers an overview..., The author(s) of this paper conducted a study/ research about..., A startup project has been developed for the modernization of out-*

dated shaft drilling machines. – Розроблено старпан проект для модернізації застарілих станків шарошечного буріння.

Компенсація фонові інформації зазвичай досягається через використання пасивних дієслівних конструкцій або формальних підметів (наприклад, *«they found that...», «as currently defined...», «cases were included...»* тощо). *These are the key tasks as currently defined.* – Це основні завдання, які стоять на сьогодні. Вважаємо, що мета застосування пасивних конструкцій двозначна: по-перше, це сприяє деперсоналізації дискурсу, де автор акцентує увагу на ключових аспектах та результатах дослідження; по-друге, такі мовні засоби дозволяють суттєво скоротити текст, роблячи його більш лаконічним.

На нашу думку, речення з явно вираженим суб'єктом (наприклад, *«we investigated...», «our findings suggest...»*) можуть дещо знизити наукову значущість висновків, додаючи анотації надмірний суб'єктивізм, що недоречно для преамбули до основного матеріалу. Натомість деномінація створює у реципієнта враження, що кожна з тез є універсальною істиною.

Використання дієслів в активному стані доречно, коли автор узагальнює інформацію, використовуючи ретроспективні часові рамки (наприклад, *«recent», «lately», «long»*) з відтінком невизначеності та модифікаторами (такі як *«relatively», «unclear»* тощо). Крім того, при посиланні на попередні дослідження часто використовуються минулий час та абстрактні кількісні дані (*dozens of, hundreds of, thousands of*). *The influence of space weather factors on the functioning of the spacecraft docking system was analyzed.* – Проведено аналіз впливу факторів космосу на функціонування системи стикування космічних апаратів.

Англійській науковій мові властиві конструкції з дієсловом у пасивному стані та прямим порядком слів (підмет передуде присудку). В українській мові такі речення зазвичай мають непрямий порядок слів і використовують присудок у пасивному стані теперішнього або минулого часу. *This architecture has been studied before, but on preliminary calculations, then it does not matter.* – Подібна архітектура вивчалася і раніше, але дані попередніх розрахунків тоді справа не пішла. *During the work was analyzed the internal and marketing environment of the company.* – У ході роботи було проведено аналіз внутрішнього та маркетингового середовища підприємства.

Слід зазначити, що в науковому стилі як англійської, так і української мов поширене використання безособових і пасивних конструкцій, на відміну від особових речень, де використовуються займенники або іменники на кшталт *«the author»* або *«authors»*. У таких випадках зазвичай застосовуються такі конструкції: *The text gives valuable information on...; The project consists of an introduction,... chapters, conclusions...; The paper looks at recent research dealing with...; A mention should be made about ... It is spoken in detail about...*

Під час написання анотації до наукової статті зазвичай використовують стандартний набір фраз, серед яких значна частина є нейтральними. Наприклад, про предмет наукового дослідження можна повідомити використовуючи такий ряд синонімічних дієслів: *to study, to investigate, to examine, to consider, to analyze, to obtain, to determine, to establish.* *The author of this paper conducted a research on...; The author points out...; The author proves that...*

Як відомо, академічне письмо є більш вимогливим, ніж письмо загалом. Однак основна різниця між цими двома видами

письма полягає у різниці між формальною і неформальною мовою. Якщо бути більш точним, академічне письмо вимагає використання академічного стилю, який передбачає формальну мову та безособовий тон. Тому, щоб мати змогу написати анотацію, необхідно вміти розрізняти формальну та неформальну англійську мову.

Таким чином, дотримання стилістичних норм реалізується у використанні академічних слів, вживання яких викликає певні труднощі та позбавляє анотацію науковості. Тому, варто звертати увагу при написанні анотації на заміну лексичних одиниць загальноживаної лексики академічними: *seem – appear; help – assist; stop – cease; begin – commence; use – consume; show – demonstrate.*

Терміни залежать від лексичних і граматичних особливостей кожної мови, найчастіше утворюються на основі загальнонародної лексики або шляхом запозичення чи калькування іноземних термінів. Однією з проблем при написанні анотації є використання псевдоінтернаціональних термінів. Проблема псевдоінтернаціоналізму виникає через багатозначність мовних одиниць, що характерно для семантики англійської мови, і часто призводить до неправильного підбору перекладних еквівалентів. Помилкове ототожнення різних за значенням, але схожих за фонетичним звучанням слів призводить до того, що можна помилково відносити такі слова до інтернаціоналізмів: *silicon – це кремій (а не силікон, силіконовий – silicone), tank – це ємність, резервуар, бак (військовий танк – armored vehicle, armor), resin – смола (резина – rubber), figure – креслення, ілюстрація.*

Тому під час перекладу слід уважно перевіряти так звані «хибні» псевдоінтернаціоналізми для забезпечення адекватного перекладу того чи іншого терміну. Також важливо пам'ятати: при перекладі неологізмів спершу слід переконатися, що в українській мові ще немає відповідника новому терміну, і в такому разі застосувати описовий метод перекладу.

Все частіше в науковому дискурсі, а саме в анотації, можна помітити появу нетипових для нього раніше тропів, таких як епітети, метафори, персоніфікації та уособлення на лексичному рівні, а також риторичних запитань і повторень на синтаксичному рівні. Частою помилкою є використання надмірних слів, які не додають нової інформації, а лише ускладнюють текст. Наприклад, конструкції на зразок *«in order to»* замість *«to»* або *«completely eliminate»* замість *«eliminate»* створюють зайве навантаження на текст.

Негативна конотація передається через лексичні заперечення (*without, lack, limited, inconclusive*), використання шаблонних фраз (*it is reasonable to suggest that...*) та модальних дієслів (*this should not surprise us...*). Незалежно від мови, в якій пишеться анотація, важливо пам'ятати, що вона не повинна містити скорочень чи аббревіатур, жаргонізмів або іншої специфічної лексики, а також ілюстрацій, таблиць, діаграм чи посилань на них або інші літературні джерела. У ній не слід включати визначення термінів або надавати детальну, розгорнуту інформацію. Потрібно максимально уникати використання займенників *«we», «I»*, характерних для розділу «основний матеріал дослідження». Проте варто зазначити, що науковий стиль англійської мови допускає більш розмовний тон у викладі теоретичного матеріалу і результатів досліджень, що відрізняється від більш формального підходу в українській мові. Емоційність лексики та елементи експресії (*play an important role, important*

developments, relatively new (technology), attract a lot of interest, important, useful, beneficial, critical, difficult, necessary, be of paramount importance) підкреслюють особистісний характер викладу і протиставляються стриманішій оцінці позитивних аспектів дослідження та акценту на зауваженнях, критиці й пропозиціях для подальших наукових досліджень, що є типовим для української наукової комунікації. *Silicon is the most widely used material for the fabrication of active devices in electronics. – Кремній є найбільш широко використовуваним матеріалом для виготовлення активних пристроїв в електроніці.*

Одним із важливих питань у граматиці є використання англійських інфінітивних та герундіальних зворотів. Герундій в англійській мові викликає труднощі при підборі українських еквівалентів і правильному перекладі. Відсутність явного відповідника для англійських герундіальних конструкцій створює перешкоди для точного перекладу та побудови речення. Переклад і використання таких конструкцій здебільшого залежать від їхньої функції та позиції в реченні. В анотаціях інфінітив найчастіше використовується у ролі підмета або присудка: *The aim of this experiment is to determine whether the system work perfectly or not. – Мета цього експерименту – визначити, чи є ця система оптимальною чи ні.*

А в герундіальних зворотах використовуються абстрактні іменники, такі як *properties (of), opportunity (of), idea (of)* тощо. *Measuring and studying the properties of Lightning discharges involved in various research institutions around the world. – Шляхом вимірювання та вивчення властивостей грозових розрядів, розглядаються різні науково-дослідні установи по всьому світу.*

Таким чином, англійська анотація є ключовим елементом наукової роботи, яка впливає на її сприйняття міжнародною спільнотою. Від якості написання анотації залежить перше враження про дослідження, тому важливо дотримуватися високих стандартів мови, точності та структурованості. Уникаючи типових помилок та дотримуючись основних вимог, автори можуть створити анотацію, яка ефективно передасть головні ідеї їхньої роботи та забезпечить її належне сприйняття читачами.

Також важливим є уникнення особистісного забарвлення, що досягається через деперсоналізацію тексту. Використання безособових та пасивних конструкцій робить анотацію більш формальною та універсальною. Однак, водночас англійська наукова мова допускає елементи розмовного стилю, що є відмінною рисою від української наукової мови. Отже, мова англійської анотації має свої специфічні особливості, які потрібно враховувати як при написанні, так і при перекладі, щоб забезпечити ефективну передачу інформації та відповідність науковим стандартам.

Перспективи подальших досліджень убачасмо в аналізі мови українських наукових анотацій при перекладі англійською.

Література:

1. Blake Gary, Bly Robert W. The Elements of Business Writing. New York : Macmillan Pub. Co. ; Toronto : Maxwell Macmillan Canada ; New York : Maxwell Macmillan International, 1993. 173 p.
2. Bailey Stephen. Academic Writing. A Handbook for International Students. – London, New York: Routledge. Second Edition, 2006. 260 p.

Kuznietsova I. The language of English scientific abstract

Summary. The article is devoted to the language of English scientific annotation, the structure and linguistic features of which are of great importance in modern science. Typical lexical and grammatical constructions of English-language annotations are considered, in particular, syntactic constructions that are often used in this genre. It is emphasised that an annotation should meet all the requirements of the scientific style, including clarity, accuracy and neutrality of language. The syntactic constructions that are appropriate to use at different stages of writing an abstract for a scientific paper are described and illustrated with examples. The basic requirements for writing an abstract, as well as lexical and grammatical features that should be considered when creating the content part are identified. It is found that the chronology of the material in the abstract reflects the structure of the scientific research itself. It is also important to avoid false pseudo-internationalisms and redundant phrases that complicate the perception of the text.

The article also focuses on the importance of passive constructions that contribute to the depersonalisation of discourse and the need to follow a logical sequence when presenting the material. This allows the reader to easily navigate the content of the abstract and make a decision to read the full text of the research paper. Practical ways of conveying factual material and subjective judgments based on emotionally neutral vocabulary are analysed, with negative and positive connotations identified. The grammatical tenses of the English language, which are most often used for writing annotations, are considered, and the expediency of their use by the purpose pursued by the author is substantiated. A list of universal syntactic constructions that are appropriate for starting a new thought is presented. The article also highlights the issue of adequate translation and the importance of conveying the semantic load put by the author in the work. Thus, adherence to the rules of academic writing and knowledge of the lexical features of the English language is the key to successful annotation creation, which will contribute to improving the quality of Ukrainian scientific publications at the international level. Based on the above, the article concludes and outlines prospects for further research.

Key words: abstract, academic writing, structure, linguistic features, translation.